

УДК 657.6(045)

Гладій І.О.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та оподаткування
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

Даценко Г.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та оподаткування
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

Чолій Л.О.

*аспірант кафедри фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету*

Hladii Iryna

*Candidate of Sciences (Economics), Associate professor,
Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation
Vinnytsia Institute of Trade and Economics of
Kyiv National University of Trade and Economics*

Datsenko Ganna

*Candidate of Sciences (Economics), Associate professor,
Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation,
Vinnytsia Institute of Trade and Economics of
Kyiv National University of Trade and Economics*

Cholii Lina

*Postgraduate Student, Department of Finance
Kyiv National University of Trade and Economics*

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО АУДИТУ ВИТРАТ НА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ УНАСЛІДОК ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ

PROCESS FOR SOCIAL AUDIT OF EXPENDITURE ON PERSONS INTERNALLY DISPLACED DUE TO ARMED CONFLICT IN EASTERN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто питання необхідності проведення соціального аудиту витрат на внутрішньо переміщених осіб унаслідок збройного конфлікту на Сході України. Визначено, що соціальний аудит сьогодні виступає інноваційним інструментом системи менеджменту та дає змогу провести аналіз чинників соціальних ризиків як підприємства, так і держави у цілому. Доведено необхідність соціального аудиту витрат на внутрішньо переміщених осіб із погляду двох рівнів: рівня підприємства та рівня регіону або держави у цілому. При цьому слід дотримуватися таких основних напрямів, як аудит трудового потенціалу та аудит мотиваційного поля. Запропоновано до впровадження в діяльність соціальних аудиторів схему плану соціального аудиту витрат на внутрішньо переміщених осіб з окупованих територій унаслідок збройного конфлікту на Сході України.

Ключові слова: соціум, соціальний аудит витрат, план перевірки, внутрішньо переміщені особи унаслідок збройного конфлікту на Сході України, соціальне партнерство.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены вопросы необходимости проведения социального аудита расходов на внутренне перемещенных лиц в результате вооруженного конфликта на Востоке Украины. Определено, что социальный аудит сегодня выступает инновационным инструментом системы менеджмента и позволяет провести анализ факторов социальных рисков как предприятия, так и государства в целом. Доказана необходимость социального аудита расходов на внутренне переме-

щенных лиц с точки зрения двух уровней: уровня предприятия и уровня региона или государства в целом. При этом доказано, что следует соблюдать два таких основных направления, как аудит трудового потенциала и аудит мотивационного поля. Предложена к внедрению в деятельность социальных аудиторов схема плана социального аудита расходов на внутренне перемещенных лиц с оккупированных территорий в результате вооруженного конфликта на Востоке Украины.

Ключевые слова: социум, социальный аудит расходов, план проверки, внутренне перемещенные лица в результате вооруженного конфликта на Востоке Украины, социальное партнерство.

ANNOTATION

The relevance of the research conducted is to highlight the issue of building a complex methodology of social audit of costs on internally displaced persons from the occupied territory as a consequence of armed conflict in eastern Ukraine. According to statistical data, among the European countries, Ukraine ranks first as regards the number of persons internally displaced due to armed conflicts. In relation to this, the social audit serves an innovative tool of the system of management of social relations of the state while practical application of the complex methodology for its implementation allows conducting a thorough analysis of factors of social risks both to all business structures and to the state as a whole. The issue becomes important as to organize an effective system of social partnership among employees, employers, state and local authorities, public organizations of local and international

level. Studies of scientific literature and legislation in force indicate the lack of a comprehensive approach to the formation of social audit of costs on persons internally displaced due to armed conflicts. And therefore, in general, the expediency appeared to theoretically substantiate the need to develop and approve a complex methodology of social audit of costs on persons internally displaced due to armed conflict in eastern Ukraine from the viewpoint of two levels: at the level of enterprise and at the level of region or state as a whole, which will allow revealing the level of social tension and timely take preventive measures; effectively regulate socio-economic relations with the help of social partnership; carry out analysis of the efficiency of executive authorities concerning the work with persons internally displaced due to armed conflict in eastern Ukraine; determine the degree of implementation of national social projects; use transparency of audit results in the fight against the shadow economy. It is necessary to develop a plan of social audit of costs, a list of measures and techniques for obtaining information on reliability and conformity of these costs, formalize the received information into working papers of social audit of costs, and form a structure of final report in accordance with the International Standards on Auditing.

Key words: society, social audit of costs, internal review, audit plan, persons internally displaced due to armed conflict in eastern Ukraine, social partnership.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні в Україні не існує комплексного та системного підходу до вирішення багатьох питань, пов'язаних зі збройним конфліктом, зокрема щодо участі внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) в управлінні місцевими справами, належної реалізації житлових прав ВПО, компенсацій за пошкоджене (зруйноване) майно, забезпечення доступу до пенсійних виплат громадян, які проживають на тимчасово окупованій території України, тощо. Ще однією надзвичайно важливою проблемою, яка потребує негайного вирішення, залишається відсутність належного фінансування вже розроблених і затверджених державних програм і стратегій [1, с. 25].

Саме тому соціальний аудит сьогодні виступає інноваційним інструментом системи менеджменту та дає змогу провести аналіз чинників соціальних ризиків як підприємства, так і держави у цілому. Як свідчать практичні дослідження, соціальний аудит тільки починає формуватися в тісному взаємозв'язку соціального партнерства. Соціальне партнерство доцільно визначити як систему взаємодії між робітниками, працедавцями, органами державного й місцевого управління та громадськими організаціями, яка спрямована на досягнення консенсусу у сфері соціо-економічних відносин. Отже, формування системи соціального аудиту в інформаційному просторі суспільства України дасть змогу проаналізувати стан соціального середовища суспільства, у тому числі: реальних загроз і потенційних ризиків загострення соціальних відносин, порушення правових норм вітчизняного і міжнародного законодавства у сфері соціальних відносин, а також окреслить основні варіанти оптимізації соціальних ризиків та шляхів досягнення соціального консенсусу через прийняття узгоджених заходів із розвитку людських ре-

сурсів – ВПО з окупованих територій унаслідок збройного конфлікту на Сході України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Проблеми побудови ефективної системи соціального аудиту досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні автори, а саме: М. Буковинська, О. Гнатюк, О. Данилюк, Т. Калінеску, Н. Марушко, М. Чижевська, О. Шурус та ін. Водночас сучасними вченими недостатньо приділено уваги налагодженню ефективної системи соціального аудиту витрат на ВПО з окупованих територій унаслідок збройного конфлікту на Сході України.

О. Гнатюк стверджує, що соціальний аудит розглядається як порядок діагностування соціально-трудова відносин, дослідження стану й ходу реалізації угод та колективних договорів між соціальними партнерами на всіх рівнях [2, с. 43]. М. Буковинська зазначає, що об'єктом соціального аудиту є відносини соціально-економічного характеру у сфері розроблення, прийняття і реалізації договорів, планів і програм соціального розвитку, дійсних на всіх рівнях системи соціального партнерства й управління соціально-економічною сферою [3, с. 35].

Не можна не погодитися з думкою Н. Марушко, що, розглядаючи питання соціальної безпеки підприємства, неможливо уникнути визначення її без зв'язку із соціальною безпекою держави [4, с. 165].

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою дослідження є теоретичне обґрунтування інформаційного забезпечення соціального аудиту витрат на ВПО з окупованих територій унаслідок збройного конфлікту на Сході України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Україна належить до десятки країн світу з найбільшою кількістю ВПО [5], які отримали такий статус через збройний конфлікт та насилля. Українська держава поступається лише країнам Середнього Сходу: Сирії (6,6 млн), Іраку (3,3 млн), Ємену (2,5 млн), а також країнам Африки: Судану (3,2 млн), Нігерії (2,1 млн), Південному Судану (1,7 млн); випереджає Пакистан (1,5 млн) та Афганістан (1,2 млн). Водночас серед європейських країн наша держава знаходиться на першому місці, оскільки Україна випереджає Туреччину (близько 1 млн), Азербайджан (564 тис.), Кіпр (272 тис.), Грузію (239 тис.) тощо [5].

Це призвело до того, що в умовах політичної, економічної та військової нестабільності в Україні відбулося оновлення нормативно-законодавчої бази у сфері виплат на потреби тимчасово переміщених осіб. Так, для соціальної підтримки ВПО урядом ще у жовтні 2014 р. було запроваджено надання ВПО щомісячної адресної допомоги для покриття витрат на проживання, у тому числі на оплату житлово-комунальних послуг. За даними сайту Міністерства соціальної політики України, станом на

кінець 2018 р. держава фактично вже виплатила ВПО майже 12 млрд грн.

Профінансовано за вісім місяців 2018 р. на 18,5 млн грн, або на 1%, більше, ніж за аналогічний період минулого року [6]. Таке перевищення можна пояснити зміною механізму отримання адресної допомоги. Це передусім пов'язано з тим, що для вдосконалення механізму адресної допомоги з урахуванням особливих потреб найбільш соціально незахищених категорій громадян прийнято низку змін до нормативно-правових актів, а саме:

- підвищено розмір грошової допомоги особам з інвалідністю I групи та дітям з інвалідністю на 30%;

- збільшено грошову допомогу особам з інвалідністю II групи на 15%;

- підвищено граничний розмір загальної суми грошової допомоги, що виплачується на сім'ю, до складу якої входять особи з інвалідністю або діти з інвалідністю, на 42%, або на 1 000 грн (з 2 400 до 3 400 грн);

- вирішено питання доставки соціальних виплат додому особам з інвалідністю I групи та людям, які не здатні до самообслуговування та потребують постійної сторонньої допомоги;

- розширено коло ВПО, які мають право на отримання грошової допомоги, шляхом збільшення верхньої межі суми коштів, які можуть мати члени сім'ї ВПО на депозитному банківському рахунку (рахунках) та не втрачати право на отримання грошової допомоги, з 10-до 25-кратного розміру прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб;

- врегульовано актуальне питання отримання грошової допомоги ВПО, житло яких зруйновано або стало непридатним унаслідок проведення антитерористичної операції, затверджено відповідну форму акту обстеження технічного стану житла;

- підвищено розмір грошової допомоги особам, які отримують пенсії, та дітям із 884 до 1 000 грн; граничного розміру загальної суми грошової допомоги, що виплачується на сім'ю, з 2 400 до 3 000 грн та до 5 000 грн багатодітним сім'ям [6].

Урядом України у зв'язку з прийняттям Постанови № 548 від 11.07.2018 також було частково врегульовано питання виплати грошової допомоги дітям, які народилися у ВПО після початку тимчасової окупації; збільшено розмір допомоги студентам та учням професійно-технічних навчальних закладів до закінчення закладів освіти, але не більше ніж до досягнення 23 років, до 1 000 грн; надано можливість людям завчасно звертатися щодо продовження грошової допомоги на наступний період [6].

Усе це свідчить про потребу проведення соціального аудиту витрат на ВПО з окупованих територій унаслідок збройного конфлікту на Сході України як обов'язкової умови довгострокового соціального інвестування в процесі взаємодії держави та бізнесу. Соціальний аудит витрат на ВПО покликаний стати важливим чинником практичної реалізації основних принципів соціального партнерства в ре-

гулюванні соціально-трудових відносин, передусім таких як: рівноправність сторін угод, зацікавленість сторін у договірних відносинах; дотримання сторонами та їх представниками трудового законодавства та інших нормативних правових актів, що містять норми трудового права; реальність зобов'язань, прийнятих на себе сторонами.

Обстеження, що повинно проводитися в межах соціального аудиту витрат, аналогічно до фінансового аудиту, повинно бути виконане у встановлені строки зі складанням аудиторського висновку. Водночас це вимагає розроблення комплексної методики соціального аудиту витрат на ВПО внаслідок збройного конфлікту на Сході України, яка б регламентувала не тільки порядок його проведення, а й визначала правила застосування коефіцієнтів, розрахунків, нормативів, а також вимоги до складання аудиторського висновку тощо.

Можна розглядати проведення соціального аудиту витрат на ВПО з поглядом двох рівнів:

- 1) рівня підприємства, холдингу, галузі;

- 2) рівня регіону або держави у цілому [7, с. 137].

На рівні підприємства соціальний аудит витрат може досліджувати напрями, які стосуються якості трудового життя ВПО:

1. Аудит трудового потенціалу: професіоналізм, освіта, етнокультура, психофізичний стан.

2. Аудит мотиваційного поля: ставлення до власності, зміст праці, матеріальне стимулювання праці, моральне стимулювання праці, соціальна захищеність трудівника, ергономіка, участь трудівника в управлінні, корпоративна культура.

Для якісного проведення соціального аудиту в установлені строки аудиторській службі слід узгодити деталі плану проведення соціального аудиту. План буде виступати основою проведення соціального аудиту витрат. Загальний план соціального аудиту витрат повинен включати такі розділи: мета соціального аудиту витрат, обсяг виконуваних робіт, графік, терміни і порядок їх проведення, підготовка проміжних звітів і висновків, а також способи та прийоми перевірки, склад команди соціальних аудиторів.

Залежно від масштабів і специфіки діяльності об'єкта соціального аудиту, складності перевірки та конкретної методики, що буде застосована, форма та зміст плану можуть змінюватися (табл. 1).

У подальшому необхідно розробити програму соціального аудиту витрат на ВПО з одночасним встановленням методів проведення перевірки. При цьому потрібно враховувати, що сформовані аудиторські процедури мають на меті виявити наявні суттєві перекошенні та невідповідності соціо-економічним показникам. Передусім соціальний аудитор повинен виявити значущі для соціального аудиту сфери та встановити для них більш детальні прийоми і методи перевірки. Термін проведення соціального аудиту залежить від кількості фахівців, включених до складу команди, та їхньої кваліфікації, а також від технологій, що будуть ними застосовані. Загалом можна стверджувати, що соціальний аудитор планує свою роботу безпе-

Таблиця 1

Схема плану соціального аудиту витрат на ВПО

Підприємство (галузь, регіон)				
Період проведення соціального аудиту				
Кількість люд.-гол.				
Керівник проведення соціального аудиту				
Склад перевіряючих				
Запланований аудиторський ризик				
Запланований рівень суттєвості				
№з/п	Заплановані види робіт	Період проведення	Виконавець	Примітки
1	2	3	4	5
x	xxxx	xx.xx	xxxx	x
Аудитор (ПІБ)			Керівник групи з проведення соціального аудиту (ПІБ)	

первно протягом усього часу проведення соціального аудиту витрат, оскільки план та програма можуть коригуватися, однак внесення змін повинно бути документально зафіксовано.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, застосування системи соціального аудиту витрат на ВПО дасть можливість органам державної влади та місцевого самоврядування розкрити латентні форми соціальної напруженості в національній економіці та своєчасно вжити необхідних заходів; більш ефективно регулювати соціо-економічні відносини через механізми системи соціального партнерства; виявити ступінь реалізації національних проектів соціального спрямування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аналітичний звіт «Захист прав внутрішньо переміщених осіб: аналіз та рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правової бази» / Громадська організація «Громадський холдинг «ГРУПА ВПЛИВУ» за підтримки Програми розвитку ООН в Україні та Міністерства закордонних справ Данії. Київ, 2018. 85с. URL : https://www.vplyv.org.ua/wp-content/uploads/2018/06/Group-of-Influence_analyses.pdf (дата звернення: 02.04.2019).
2. Гнатюк О. Соціальний аудит як метод регулювання соціально-трудових відносин на залізничному транспорті України. Українські залізниці. 2014. № 10. С. 43–47. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrzal_2014_10_14 (дата звернення: 02.04.2019).
3. Буковинська М.П., Пономаренко Р.А. Соціальний аудит в оцінці корпоративної соціальної відповідальності. Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2015. Т. 21. № 4. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht_2015_21_4_5 (дата звернення: 02.04.2019).
4. Марушко Н.С., Волянник Г.М. Соціальний аудит як інструмент соціальної безпеки підприємства. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2013. № 767. С. 164–171. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_767_25 (дата звернення: 02.04.2019).
5. Global report on Internal displacement 2016 / Internal displacement Monitoring centre under Norwegian refugee Council (Ministry of

Foreign Affairs). 2016. URL : <http://www.internal-displacement.org/assets/publications/2016/2016-global-report-internal-displacement-IDMC.pdf> (дата звернення: 01.04.2019).

6. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб / Міністерство соціальної політики України. URL : <https://www.msp.gov.ua/news/15904.html> (дата звернення: 01.04.2019).
7. Социальный аудит / под ред. д.э.н., проф. А.А. Шулуца. Москва : АТИСО, 2008. 620 с.

REFERENCES:

1. Analltichniy zvit «Zahist prav vnutrlshno peremlshchenih oslb: analz ta rekomendatsiyi schodo vdoskonalennya normativno-pravovoyi bazi» / Gromadska organlzatslya «Gromadskiy holding «GRUPA VPLIVU» za pldtrimki Programi rozvitku OON v UkraYini ta Mlnlsterstva zakordonnih sprav DanYi. K. 2018. 85s. URL : https://www.vplyv.org.ua/wp-content/uploads/2018/06/Group-of-Influence_analyses.pdf (data zvernennya 02.04.2019).
2. Gnatyuk O. Sotslnlniy audit yak metod reguluyuvannya sotslnalno-trudovih vldnosin na zallznichnomu transportl UkraYini. UkraYinskl zallznitsl. 2014. # 10. S. 43–47. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrzal_2014_10_14 (data zvernennya 02.04.2019).
3. Bukovinska M.P., Ponomarenko R.A. Sotslnlniy audit v otslnsl korporativnoYi sotslnalnoYi vldpovldalnostl. Naukovl pratsl Natslionalnogo unlvrsitetu harchovih tehnologly. 2015. T. 21, # 4. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht_2015_21_4_5 (data zvernennya 02.04.2019).
4. Marushko N.S., Volyanik G.M. Sotslnlniy audit yak Instrumnt sotslnalnoYi bezpeki pldpriEmstva. Vlsnik Natslionalnogo unlvrsitetu «Lvlvska polltehnika». Menedzhment ta pldpriEmnitstvo v UkraYini: etapi stanovlennya l problemi rozvitku. 2013. # 767. S. 164–171. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_767_25 (data zvernennya 02.04.2019).
5. Global report on Internal displacement 2016 / Internal displacement Moitoring centre under Norwegian refugee Council (Ministry of Foreign Affairs). 2016. URL : <http://www.internal-displacement.org/assets/publications/2016/2016-global-report-internal-displacement-IDMC.pdf> (data zvernennya 01.04.2019).
6. Sotslnlniy zahist vnutrlshno peremlshchenih oslb / Mlnlsterstvo sotslnalnoYi polltiki UkraYini. URL : <https://www.msp.gov.ua/news/15904.html> (data zvernennya 01.04.2019).
7. Sotslnlniy audit / pod red. d.e.n., prof. A. A. Shulusa. M. : lzd. dom «ATISO», 2008. 620 s.